

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 9.

V Ljubljani, 3. sušca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, 1/2 strani 10 K, 1/4 strani 8 K, 1/8 strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Celjska gimnazija. — Žalostna znamenja. — Naš denarni zavod. — Trnje in osat. — Pokojnina istrskega učiteljstva. — V ofenzivi. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Celjska gimnazija.

Takozvana celjska slovenska gimnazija, ki pa sestoji v resnici iz 4 nemško-slovenskih samostojnih gimnazijskih razredov in ki je vse prej nego slovenska — zakaj učenci se uče, kolikor je nam znano, razen slovenščine, verouka in še menda enega predmeta, sicer vse druge discipline v blaženi nemščini — provzroča že nekaj časa mnogo viharja. Naš list, čigar sveta naloga je, tudi skrbno čuvati in stražiti nad slovenskim šolstvom, se namenoma ni dosedaj dotaknil tega perečega vprašanja in to iz enostavnega razloga, ker so bili duhovi jako razburjeni in bi vsaka še tako dobro zamišljena beseda pomnožila razburjenost, kolikor moremo soditi iz vseh dosedanjih precej neodkritosrčnih poročil, bodisi že s strani štajerskih listov, bodisi s strani kranjskih, sosebno od koristolovca »Slovenca«, ki je za šolstvo tako silno »vneta«. Ta egoist žrtvuje vedno in vedno tako eminentne zadeve našega naroda v svoje strankarke svrhe. Vzrok, da smo prijeli za pero, je tudi ta, ker se v zadnjem času porajajo ravno glede sklenjene pogodbe med vlado in dr. Dečkom za stavbišče celjske gimnazije taki glasovi, da človeku kar sapo zapirajo.

Nervozna razburjenost, ki je v prvem momentu kakor potresni sunek vplivala in spravila še tako mirnega in treznomislečega politika iz kontakta, pojema polagoma. Duhovi so se nekoliko pomirili ter začeli trezno misliti. Pričeli so tudi resno akcijo, kolikor smo mogli zvedeti po ovinkih, da popravijo na nesrečnem, ne samo za celjsko gimnazijo, ampak tudi za slovensko štajersko sploh in na tiho in samolastno storjenem načrtu dr. Dečka ter rešijo, kolikor se še da rešiti.

Ali po toči zvoniti, je navadno prepozno. Vladni krogi, prešinjani z avstrijsko enakopravnostjo in vnetostjo za slovansko šolstvo, kakršnih lastnosti nimajo baje niti v Turčiji, se ne dajo kar nič omehčati. V srečo si pač moramo šteti, da je javnost še o pravem času zvedela o nesrečni nakani dr. Dečka in je z ogorčeno silo posegla v to čudno zamotano zadevo, ki prihaja od dne do dne čudnejša. Z resnobno močatostjo in s pravo indignacijo se je uprla vsa javnost nerazumnemu, samolastnemu postopanju poedinca. Saj pa je bil tudi res skrajni čas, sicer bi pa zadali nekaj mesecev

pozneje itak smrtni udarec temu zavodu, ki je živa potreba Spodnji Štajerski, kar drastično izpričuje od leta do leta rastoča frekvenca. Zavod ima namreč že dve paralelki, in je slovenskih gimnazijcev mnogo več v Celju nego nemških, ki imajo popolno, toda nemško gimnazijo.

Z verodostojne strani smo namreč zvedeli, da je dunajska vlada, kakor se je izrazil sam ministrski predsednik Gautsch, ukrenila že vse potrebno, da prične z zidavo poslopja za spodnjo utrakvistično gimnazijo na dobre pol ure od mesta oddaljenem dr. Dečkovem travniku, kjer absolutno niti lajiku ne bi prišlo na um, si izbrati mesta za izobrazbo mladine! Temu kraju se mora prisoditi vse preje, nego da je mesto za vzgajališče, brez ozira na prirodne komunikacije, ki so pod ničlo. Ta kraj, ki se da v marsičem primerjati s starim tržaškim mestom, bi bil za ubogo našo mladino ne samo v fiziškem, temveč tudi v moralnem oziru jako, jako kvarljiv! In tu sem naj bi zahajala naša mladina srkat svežih nauk za poznejše življenje?! — Nikoli! Tu bi se zavod absolutno ne zdržal niti par let, saj bi bili Slovenci primorani, bojkotirati ga, sicer bi grešili z neodpustnim grehom nad že itak ubogim našim narodom!

Že sama misel, ki bi jo mogoče kdo sprožil o tem kraju kot primernem za vzgajališče, bi najneugodnejše vplivala na vsakogar, kdor pozna razmere. Kaj naj porečemo šele, ko so dejansko že začeli z naše strani kopati grob zavodu, ki ga z vso silo obkoljujejo sovražniki, hoteč mu že skoraj zapeti nagrobnico?! In o takih resnih stvareh bi ne smel nihče govoriti, ko se celo porajajo glasovi, da je prejšnji ministrski predsednik Körber z vsemi pripomočki silil na to, da se je pogodba sklenila med vlado in dr. Dečkom radi imenovanega stavbišča in pri kateri stvari je igral prav judeško-efijaltsko vlogo neki drugi gospod, ki že zdavnaj ne sodi zato, da bi zastopal naše interese? Ker sprožijo, kakor čujemo, vso zadevo vendar v kratkem na pristojnem mestu, opuščamo za danes nadaljno razkritje. Toliko pač omenjamo: Če je vsa zadeva resnična, se bodo marsikomu ježili lasje! In verjetno je jako, ker do danes ni pojasnil niti dr. Dečko niti drugi interesovani

gospod, zakaj so izbrali omenjeni travnik na tako tih način za stavbišče poslopja slovenske gimnazije. Dali so parolo že v začetku: vse na tihem in zahrbtno! In glejte, kam bi skoraj prijadrali, ako mogoče že nismo! In sedaj zopet ne bi smel nihče izpregovoriti niti najmanjše, četudi dobro zamišljene besede? Zato pa kliče naš list z vso resnobo: Ne igrajte se s tako eminentno važnimi šolskimi zadevami, ki so vitalnega pomena za naš narod in naše šolstvo!

Nočemu dr. Dečku predbacivati ničesar, nočemo preiskavati, kakšni nagibi so ga tirali do tega pogubnega koraka in kdo je vsemu temu prvi in pravi vzrok; nečemo mu predbacivati sebičnih namenov, kakor so mu to po krivično nekateri listi. To bi ne bilo dostojno. Na človeka, ki je že toliko žrtvoval za narodne namene, celo svoje zdravje, se mora s častjo ozirati vsak. Čudno se nam pa zdi, zakaj ne pojasnijo javnosti vse zadeve. Vse prikrivajo. Možato bi bilo, če je človek kriv, da si položi roko na prsi in reče: Mea culpa! Potuhnjena zahrbtnost ni možata, da pa tudi ni politiška, dokazuje dejstvo, kakšen udarec bi zadali tako važnemu zavodu, ko ne bi prišla javnost v pravem času na sled tej nesrečni zahrbtnosti. O takih točkah mora govoriti vse slovensko razumništvo. V zadevi celjske gimnazije so si tudi štajerski Slovenci edini. Kako je tedaj poedinec, ki je prej soglašal z drugimi Slovenci, opravičen temu nasprotovati in na mah vsi stvari napraviti konec na tak način, ki mora vznevoljiti še takega mlačneža? Nikoli ne sme odločevati volja posameznika in — notabene — v tem slučaju še niti ne strokovnjaka v šolskih zadevah. Kaj neki bi si mislili, recimo, gospodje odvetniki, ko bi se šolniki postavili na isto seperatistično stališče v njihovih zadevah?

Ob tej priliki nam silijo trpke besede v pero. Poklicani faktorji so ravno v tej šolski zadevi sklicali zaupni shod iz vseh slojev, a glejte! — na učiteljski stan, ki je menda tudi v takih zadevah angaževan in ki se jako trudi in pomaga za procvit srednješolskih zavodov, so pa popolnoma pozabili! To je kratkomalo politiška kratkovidnost! Ob tej priliki tudi poudarjamo, da so sklicali — kar pa se vbodoče baje ne bo več zgodilo — že vse polno takih zaupnih shodov ob priliki volitev in ob drugih prilikah, a klicali niso učiteljstva. Duhovniški stan pa je bil vedno prav močno zastopan. Ali se boje, da bi ne nastala bitka, če bi bili prisotni učitelji?

Končujemo za sedaj: Podvizajte se z možato resnobo, in z družinimi močmi, da bo delo imelo mnogo uspeha!

Žalostna znamenja.

V dobi napredovanja smo. Tako trdijo tisti, ki vidijo samo stvari, ki resnično napredujejo, a so pri tem slepi za dejstva, ki očitno nosijo na sebi znak — nazadovanja. Tudi na šolskem polju opazamo take pojave. Učiteljstvo hrepeni po napredku, podpira napredek in deluje zanj. Mnogokje in čestokrat je zaznati viden napredek, ki se ga slehrni človek razveseli. Nasproti temu pa so gotovi ljudje v vseh državah in deželah, ki sovražijo vsak napredek, se ga boje kakor čuk dnevne svetlobe ter zato izkušajo zavirati nadaljni razvoj. V dosego svojega smotra pa se poslužujejo vseh mogočih sredstev. Mračnjakom in nazadnjakom tega in preteklega

stoletja se je pristudila posebno ljudska šola in ljudskošolsko učiteljstvo, ker so izprevideli, da ta dva izvršujeta apostolsko delo, da se ljudstvo zdravi iz svojega motrila in osvobodi stoletnega hlapčevanja gotovim kastam ter postane svobodno napredno ljudstvo. Zato je tistim strankam, ki imajo med seboj nazadnjaške duhove, med prvimi točkami prva: polastiti se ljudskega šolstva. Oni namreč dobro vedo, kaj so izgubili, ko so izgubili nadvlado nad šolstvom in učiteljstvom. Popraviti hočejo ta nedostatek. V ta namen izkušajo priti po dveh potih do starih krivičnih pravic.

Nazadnjaške stranke delujejo v popolnem soglasju, da bi prišli v višjih šolskih uradih do krmila taki možje, ki bi poklekili pri prevzetju službe in prisegli, da store samo to, kar bi ukazala vsakemu znana kasta. To bi bili možje, ki bi ugajali mračnjakom.

Po nekaterih deželah se jim je že posrečilo, doseči svoj namen, n. pr. na Nižje Avstrijskem, Tirolskem. To je delo mračnjakov, da pričenjajo na najvišji stopnji.

Drugo stremljenje za pridobitev šolstva pričenjajo drugod. Pri sedanjem učiteljstvu v ogromni večini ne upajo doseči vsega, čeravno bi imeli višje šolske oblasti zastavljene s svojimi zvestimi pristaši. Sedanje učiteljstvo je preveč napojeno svobodomiselnega in naprednega duha, zato se ne da ukloniti mračnjaškemu napadom. Posebno na Kranjskem morajo mračnjaki gristi trdi kruh neuspehov, ker ne morejo pridobiti učiteljstva za svoje namené. Prvi poizkus s »Slomškovo zvezo« se jim je korenito ponesrečil, zato vidimo, da stranka mračnjakov na Kranjskem ne more nikamor s svojim zanjkami, ker je vsak lov neuspešen. Zaradi tega pa mračnjaki še niso opustili upov na zmago, temveč zastavili so svoje delo pri drugi strani. **Posvetno učiteljstvo hočejo potisniti v kraj in ga nadomestiti s šolskimi sestrami in brati.** Ko doženejo to, imajo moč v rokah, nihče jim ne vzkrati končne zmage nad napredkom in svobodo. Našega razmotrivanja ne narekuje morda pretirana fantazija, temveč znamenja so se pokazala ravno v polpreteklih dneh, taka znamenja, ki so nas navdala z žalostjo in srdom.

Na Gorenjem Avstrijskem se je pred dobrima dvema mesecema posrečilo naprednim strankam, da so preprečile nastavljenje šolskih bratov na nekih posvetnih šolah. Na Francoskem so namreč spodili mnogo teh ljudi, samoobsebi umevno, da tišče sedaj v druge države. Da se je pri nas na Kranjskem začela era šolskih sester, se bo odlikovalo Novo mesto na prvem kraju s tem, da nastavi na novi višji dekliški šoli same šolske sestre. To je javnosti znan predbožični ukrep l. 1904. napredne občine novo meške.

Klerikalni list »Nova Domovina« je že pred več meseci sprožil idejo, naj se na Kranjskem nastavljajo šolske sestre, ki so cenejše učne osebe kakor posvetno učiteljstvo.

Kaj značijo ta znamenja za nas posvetno učiteljstvo? Morda kaj veselega? Nel . . . Že sedaj imajo na Kranjskem nekatere šole popolnoma v rokah šolske sestre in frančiškani, n. pr. v Novem mestu deško šolo, v Škofji Loki Ljubljani, Repnjah pri Kamniku, v Mekinah pri Kamniku, v Kočevju, Šmihelu, Trnovem — dekliške šole. Koliko učiteljic bi imelo službe na teh šolah in to povečini v mestih. To nas tepe tista roka, ki jo nekateri naši kolegi in kolegije poljubljajol! Na vseh teh šolah so izpodrinile že sedaj šolske sestre naše učiteljice. Prihodnje